

WAARNEMINGEN EN MEDEDELINGEN

BIJZONDERE VONDSTEN VAN ZWEEFVLIEGEN IN NEDERLAND (DIPTERA: SYRPHIDAE)

*Menno Reemer, Bob van Aartsen, Willem Renema,
John Smit & Wouter van Steenis*

Inleiding

In 1998 verscheen de Voorlopige atlas van de Nederlandse zweefvliegen (NJV 1998). Dit verspreidingsoverzicht was het startschot voor het Zweefvliegenproject (1998-2002), een samenwerkingsverband tussen de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, EIS-Nederland en de sectie Diptera van de Nederlandse Entomologische Vereniging. De uitgave van dit boekje bleek, zoals gehoopt, een grote stimulans voor iedereen die geïnteresseerd was in zweefvliegen. Velen trokken het veld in en gaven hun waarnemingen door. Deze waarnemingen worden door EIS-Nederland verwerkt in de Databank Nederlandse Zweefvliegen.

Binnen het project is ook aandacht voor beginnende zweefvliegenwaarnemers. Er is een zoekkaart uitgegeven, waarmee algemene soorten simpel op naam te brengen zijn. Er zijn excursies georganiseerd onder leiding van kenners, waardoor veldkennis over zweefvliegen verspreid wordt. Speciale aandacht gaat uit naar de ecologie van zweefvliegen, waarover nog veel onbekend is. Intussen wordt hard gewerkt aan het op naam brengen van zweefvliegen in museumcollecties. Zowel het veldwerk als het collectiewerk hebben vele bijzondere waarnemingen opgeleverd. Binnen het project worden alle medewerkers op de hoogte gehouden van bijzondere vondsten via een nieuwsbrief en een internetpagina (<http://fly.to/syrphidae>). De tijd leek echter rijp om een stand van zaken te geven voor mensen die niet direct bij het project betrokken zijn. Dit artikel gaat in op de bijzondere vangsten van zweefvliegen in 1998, 1999 en 2000. Enkele nieuwe soorten voor de Nederlandse fauna

worden hier nog niet genoemd omdat ze eerst elders gepubliceerd zullen worden. Dit overzicht omvat slechts een selectie van bijzondere waarnemingen en is dus niet volledig. Bovendien zijn de waarnemingen nog niet behandeld door de Beoordelingscommissie Zweefvliegen Nederland. Daarom zijn de meldingen in dit artikel onder voorbehoud.

Anasimyia lunulata (Meigen, 1822)

Anasimyia lunulata is sterk achteruitgegaan in de afgelopen eeuw. De soort was bekend van verschillende vindplaatsen door het hele land, maar na 1979 werd zij niet meer gevonden. Collectiewerkzaamheden in het ZMAN leverden echter een mannetje van *A. lunulata* op dat op 6 mei 1995 werd verzameld in de Wieden (Overijssel) (BVA, Smit 2000). Vreemd genoeg is de soort vroeger niet in deze omgeving gevonden. *Anasimyia lunulata* is een soort van niet te voedselrijk, stilstaand water met enige bodem en een rijke vegetatie van bijvoorbeeld waterdriblad *Menyanthes trifoliata*. Dergelijke biotopen zijn in de Wieden en de nabijgelegen Weerribben volop aanwezig. Het is mogelijk dat de soort daar over het hoofd is gezien tussen de vrij algemene *A. interpuncta*, waar zij sterk op lijkt.

Brachyopa panzeri Goffe, 1945

De larven van soorten uit het genus *Brachyopa* leven in sapstromen van bomen, waar zij zich waarschijnlijk voeden met micro-organismen. *Brachyopa panzeri* is een soort van oude loofbossen, die van een handjevol vindplaatsen uit het oosten van Nederland bekend is. Op 30 april 1999 werden vier exemplaren verzameld in de Achterhoek tussen Zeddam en Beek. Op 2 mei 1999 werden op dezelfde plek nog eens zes exemplaren verzameld (Pennards 2000).

***Brachypalpus laphriformis* Macquart, 1834**

Deze soort van oude loofbossen komt in Nederland vooral voor in het zuiden en oosten. Op 12 mei 2000 werd *B. laphriformis* voor het eerst in West-Nederland gevangen, in een landgoed direct achter de duinen bij Wassenaar (WR).

***Callicera* Panzer, 1809**

Zweefvliegen waarop de combinatie 'mooi' en 'zeldzaam' van toepassing is, oefenen vaak een onweerstaanbare aantrekkingskracht uit op verzamelaars. Dit geldt zeker voor het genus *Callicera*. Van dit genus zijn drie soorten uit Nederland gemeld, die alledrie zeldzaam zijn. De larven leven in houtmoolm (Rotheray 1993). In de afgelopen jaren zijn deze soorten op verschillende plaatsen gevangen en er is zelfs een nieuwe soort voor de Nederlandse fauna gevonden. Een publicatie over het voorkomen van de soorten van het genus in Nederland is in voorbereiding (Renema & Wakkie, in prep.). Daarom wordt er hier niet verder op ingegaan.

***Ceriana conopsoidea* (Linnaeus, 1758)**

Deze vrij zeldzame soort wordt elke jaar wel enkele malen gevangen. De vangst op 26 mei 2000 bij Wassenaar (WR) is de eerste voor de duinstreek.

***Ceriana vespiformis* (Latreille, 1804)**

Twee exemplaren van deze mediterrane soort werden aangetroffen in de collectie van Bob van Aartsen. Ze werden verzameld in Best (Noord-Brabant) in 1978 en in Bekendelle (Gelderland) in 1980. Het betreft de eerste exemplaren van de soort voor Nederland (Reemer & Van Aartsen 2000).

***Chalcosyrphus piger* (Fabricius, 1794)**

Chalcosyrphus piger is een bladwespachtige zweefvlieg met een zwart borststuk, zwarte poten en een achterlijf dat tot aan de top rood is. De soort

Figuur 1

Cheilosia caerulescens vrouwtje. St. Pietersberg, 14.v.1998 (leg. & col. B. van Aartsen). Foto M. Reemer.

Figure 1

Cheilosia caerulescens female. St. Pietersberg, 14.v.1998 (leg. & col. B. van Aartsen). Photo M. Reemer.

loopt vaak over dood hout in of nabij naaldbos. Na een afwezigheid van meer dan 100 jaar werd *C. piger* weer in Nederland gevonden. Het betreft een vrouwtje dat op 14 mei 2000 werd gevangen op het landgoed Huis ter Heide bij Tilburg (JS, col. JTS). Een half jaar eerder was zweefvlieg vangend Nederland al gealarmeerd door een vangst van de soort vlak over de Belgische grens, op 18 september 1999 op de Kalmthoutse heide (PP).

***Cheilosia caerulescens* (Meigen, 1822)**

De eerste vangst van *Cheilosia caerulescens* (fig. 1) in Nederland was in 1986 op de Sint-Pietersberg bij Maastricht (Van Aartsen 1993). In de negentiger jaren werd duidelijk dat de soort aan een opmars bezig was (Reemer 1999b). Ook in de afgelopen drie jaar zijn er verschillende waarnemingen bij gekomen (fig. 2). Een waarneming van vers uitgekomen exemplaren in april 1999 in Eindhoven (KG) wijst erop dat de soort zich in Nederland voortplant. Er is zowel een voorjaars- als een zomergeneratie. De oorzaak van de uitbreiding is onbekend. Opvallend veel exemplaren zijn gevangen in parken of tuinen (BB, BVT, GK, GP, JTS, KG, MR, WR). In het buitenland zijn de larven gevonden in donderblad (*Sempervivum*), echte guldenroede *Solidago virgaurea*, klein hoefblad *Tussilago farfara* en *Geum montana* (een

Figuur 2
Vindplaatsen van *Cheilosia caerulescens* in Nederland (1986-2000). Bron: Databank Nederlandse Zweefvliegen EIS-Nederland, NJN en sectie Diptera NEV.
Figure 2
Records of *Cheilosia caerulescens* in The Netherlands (1986-2000). Source: Dutch Syrphidae-database of EIS-Nederland, NJN en sectie Diptera NEV.

verwant van nagelkruid *Geum urbanum*) (Rotheray 1993). In Nederland zijn de larven nog niet gevonden.

Cheilosia canicularis (Panzer, 1801)

Deze grootste *Cheilosia*-soort in Nederland werd in 2000 op verschillende nieuwe vindplaatsen in de Achterhoek gevonden (MR, WR). Hier zijn in juli bovendien larven van de soort aangetroffen in stengels van groot hoefblad (BA). Ook dook de soort op in Twente bij Hengelo en Rekken (WR, WVS). Recent is een *Cheilosia* beschreven die sterk lijkt op *C. canicularis* en die mogelijk in Nederland voorkomt: *C. orthotricha* Vujic & Claußen, 1994 (Vujic & Claußen 1994). De soort is reeds uit België gemeld (Verlinden 1995).

Figuur 3
Vindplaatsen van *Cheilosia illustrata* in Nederland. Bron: Databank Nederlandse Zweefvliegen EIS-Nederland, NJN en sectie Diptera NEV.
Figure 3
Records of *Cheilosia illustrata* in The Netherlands. Source: Dutch Syrphidae-database of EIS-Nederland, NJN en sectie Diptera NEV.

Cheilosia illustrata (Harris, 1780)

De verspreiding van deze fraai behaarde *Cheilosia* was lang grotendeels beperkt tot Zuid-Limburg, waar het een algemene soort is. In de negentiger jaren dienden de eerste tekenen van een uitbreiding zich aan (NJN 1998). In 1998, 1999 en 2000 is de soort op vele plaatsen in het land gevonden, en zij komt zelfs in het kustgebied op verschillende plekken voor (FR, IR, JTS, MR, RK, VK, WR, WVS, Pennards 1999). In figuur 3 zijn de vindplaatsen in kaart gebracht. Ook rond 1900 en in de zestiger jaren is de soort hier en daar buiten Zuid-Limburg gevonden. Misschien is er dus sprake van golfbewegingen in de verspreiding van deze soort.

De larven van *C. illustrata* zijn gevonden in de wortels van berenklaauw *Heracleum sphondylium* (Rotheray 1999). Deze plant is altijd algemeen

Figuur 4

Chrysotoxum fasciolatum vrouwtje. Florac (Frankrijk), 26.vii.1995 (leg. & col. M. Reemer). Foto M. Reemer.

Figure 4

Chrysotoxum fasciolatum female. Florac (Frankrijk), 26.vii.1995 (leg. & col. M. Reemer). Foto M. Reemer.

geweest in heel Nederland, dus de uitbreiding van *C. illustrata* kan niet veroorzaakt zijn door een uitbreiding van de voedselplant. Misschien heeft het iets te maken met de opeenvolging van diverse warme jaren.

Cheilosia praecox (Zetterstedt, 1838)

De Voorlopige atlas van de Nederlandse zweefvliegen (Njn 1998) geeft voor *Cheilosia praecox* geen vangsten in de duinen. De soort is inmiddels echter op verschillende plaatsen in de Noord- en Zuid-Hollandse duinen verzameld (mvv, wr, wvs). Veel waarnemingen zijn afkomstig van bloeiende struiken zoals meidoorn en wilg. De vliegen zitten vaak diep in de struik, waardoor ze moeilijk te vangen zijn. Waarschijnlijk wordt *C. praecox* door de vroege, korte vliegtijd vaak over het hoofd gezien. Zeegers (2000) gaat in op het onderscheid tussen deze en gelijkende soorten.

Chrysotoxum fasciolatum (De Geer, 1776)

Op 12 september 1998 leverde een malaiseval op de Sint-Pietersberg bij Maastricht een nieuwe zweefvlieg voor Nederland op: *Chrysotoxum*

fasciolatum (bva) (fig. 4). Deze soort valt op door het grote formaat (groter dan andere Nederlandse soorten van dit genus) en de verdonkerde voorrand van de vleugel. Het is een bergsoort, die in de Alpen en de Pyreneeën vrij algemeen is. In de Duitse Eifel is zij zeldzaam en uit België en Luxemburg zijn slechts enkele exemplaren bekend (Verlinden 1991, MR). Smit & Van Aartsen (in prep.) zullen nader op deze vangst ingaan. De soort is overigens vrijwel tegelijkertijd ook op het Belgische deel van de Sint-Pietersberg gevangen. Precieze gegevens hierover ontbreken.

Criorhina floccosa (Meigen, 1822)

Tot 1993 stamden vrijwel alle waarnemingen van *Criorhina floccosa* (fig. 5) uit Limburg, maar sindsdien heeft de soort zich uitgebreid over andere delen van het land. Het begon met waarnemingen in Noord-Brabant en Gelderland, maar inmiddels is de soort ook in andere provincies gevonden. Zo werd *C. floccosa* in 1998 gevangen in Zeeland, bij Clinge en Sint Jansteen in Zeeuws-Vlaanderen (MR, wvs) en in Zuid-Holland, op 26 mei 2000 bij Wassenaar en het Haagse Bos (WR).

Criorhina ranunculi (Panzer, 1804)

Deze mooie hommelmachtige zweefvlieg werd pas in de afgelopen jaren voor het eerst buiten Limburg verzameld. Zo zijn twee exemplaren aangetroffen in Ubbergen (Gelderland) op 29 maart 1998 (AVE) en vier bij Didam (Gelderland) op 2 en 10 april 1999 (Pennards 1999).

Epistrophe diaphana (Zetterstedt, 1843)

Epistrophe diaphana is een zeldzame soort met een zuidelijke verspreiding, die vooral in warme zomers zo nu en dan opduikt in Zuid-Limburg. Er waren nooit meer dan twee exemplaren per jaar gevangen (Reemer 1999a). Hier kwam in 1999 verandering in toen er op verschillende data in totaal vijf exemplaren zijn verzameld op de Sint-Pietersberg bij Maastricht (bva, vk). Ook werd een exemplaar gevangen op de

Figuur 5
Criorhina floccosa,
mannetje, 15.v.2000,
Riesenberg (Limburg).
Foto W. Renema.

Figure 5
Criorhina floccosa, male,
15.v.2000, Riesenberg
(Limburg).
Photo W. Renema.

Schiepersberg bij Cadier en Keer (Jrs). In juni en augustus 2000 werden op de Sint-Pietersberg in totaal acht exemplaren verzameld (GP, BVA).

Epistrophe diaphana wordt steeds vaker gevangen, met name op de Sint-Pietersberg. Waarschijnlijk is hier een populatie aanwezig en is niet meer uitsluitend sprake van migranten.

***Eristalinus aeneus* (Scopoli, 1763)**

Waarnemingen van *Eristalinus aeneus* in het binnenland zijn zeldzaam. Deze soort is in Nederland vrijwel uitsluitend te vinden in kustbiotopen, met name in het Delta- en het Waddengebied. In Oost- en Zuid-Europa is het daarentegen een gewone verschijning langs beken en rivieren in het binnenland. Op 16 juni 2000 werden verschillende exemplaren gezien op twee plaatsen nabij Nuth in Zuid-Limburg (WR, WVS).

***Eristalis rupium* Fabricius, 1805**

Een derde exemplaar van *Eristalis rupium* uit Nederland dook op in de collectie van het ZMAN. Het betreft een mannetje uit Nuth (Zuid-Limburg) van 4 juni 1983 (BVA). *Eristalis rupium* is in Europa vooral te vinden in bergachtige gebieden.

***Helophilus affinis* Wahlberg, 1844**

De eerste Nederlandse exemplaren van *Helophilus affinis* werden in 1979 gevonden in Haren (Brantjes & Neef 1984). Pas in 1999 is de soort weer in Nederland gevonden. In dat jaar dook *H. affinis* op zeven vindplaatsen in het midden en westen van het land op (Van Steenis 1999). De eerste vondst is van 17 juli en de laatste van 16 augustus. Uit 2000 zijn geen meldingen van deze soort bekend.

De vondsten hebben waarschijnlijk betrekking op zwervende dieren, die door de warme zomer in Nederland terecht zijn gekomen. Als de soort zich hier voortgeplant zou hebben, dan had zij ook in mei en juni, de vliegtijd in Denemarken (Torp 1994), al gevonden moeten zijn. Het is de vraag of een dergelijke invasie zich vaker zal voordoen en onder welke omstandigheden dit gebeurt.

***Leucozona lucorum* (Linnaeus, 1758)**

/ *L. nigripila* Mik, 1888

Leucozona lucorum was één van de weinige zweefvliegen die al op enige afstand en zonder te vangen te herkennen was. Doczkal (1998) gooide roet in het eten door er op te wijzen dat er een tweede, sterk gelijkende soort in het spel is: *L. nigripila*. Beide soorten blijken in Nederland

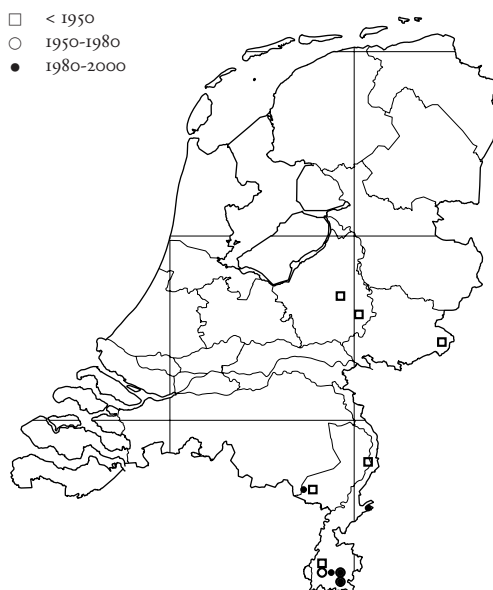

Figure 6
Records of *Microdon devius* in The Netherlands. Source: Dutch Syrphidae-database of EIS-Nederland, NJN en sectie Diptera NEV.

voor te komen, maar er lijken verschillen te zijn in verspreiding. Toch kunnen beide soorten op dezelfde datum en plaats gevonden worden (Van Steenis & Zeegers 1999).

Merodon batumicus Paramonov, 1927

Een vrouwtje van *M. batumicus* werd in 1972 verzameld in Warmond (Zuid-Holland) (Delfos & Van Helsdingen 2000). Deze soort is verder alleen uit Turkije en de Kaukasus bekend. De larven van *Merodon* leven in bloembollen. Het is daarom aannemelijk dat het dier is geïmporteerd door één van de vele bloembollenbedrijven in de omgeving van Warmond. Op deze wijze zijn ook andere uitheemse *Merodon*-soorten in Nederland terechtgekomen (Hurkmans & de Goffau 1995).

Microdon devius (Linnaeus, 1761)

Microdon is een genus van bij-achtige zweefvliegen met lange antennen. Er zijn drie soorten uit Nederland bekend. De larven leven in mieren-

ten, waar ze prederen op de poppen van mieren. Zo zijn de larven van *Microdon devius* aangetroffen in nesten van de gele weidemier *Lasius flavus* (Fabricius, 1781) (Rotheray 1993).

In 1999 werd *Microdon devius* gevonden in de omgeving van Weert. In een kort artikel naar aanleiding van deze vondst werd er van uitgegaan dat de soort alleen uit Zuid- en Midden-Limburg bekend was (Raemakers 2000). Bij collectiewerkzaamheden werden echter nog enkele oude exemplaren gevonden, die een ander licht werpen op de recente vondsten.

In figuur 6 zijn alle tot nu toe bekende vindplaatsen van *M. devius* weergegeven. De oude vondsten stammen merendeels uit het einde van de 19^e eeuw. Hieronder zijn enkele vindplaatsen waar de soort sindsdien niet meer gevonden is (Apeldoorn, Winterswijk, Laag-Soeren). De soort is bovendien in 1914 al bij Weert verzameld door De Meijere. Het is niet te achterhalen of de soort er sindsdien altijd een populatie heeft gehad, of dat het gebied opnieuw is gekoloniseerd. Het is wel waarschijnlijk dat *M. devius* gedurende de 20^e eeuw achteruit is gegaan, want ondanks de genomen inventarisatie-inspanning is de soort niet meer op de Veluwe en in de Achterhoek aangetroffen.

Myolepta luteola (Gmelin, 1790)

Myolepta luteola is een zeldzame soort, die met name bekend is van de Veluwe en de Utrechtse heuvelrug. De meeste vangsten zijn van recente datum. In de jaren van het Zweefvliegenproject zijn er al acht vangsten bij gekomen. Zes hiervan liggen op de Veluwe of langs de zuidelijke Veluwezoom: Epe, Hartensche Sprengen, Nijkerk, Rhenen, Renkum, en Tongeren (BVA, JF, JTS, WR, wvs). De soort is ook in Midden-Limburg gevonden: in 't Hoosten en de Doort (WR).

Myolepta vara (Panzer, 1798)

Myolepta vara (fig. 7) is een zeer zeldzame zweefvlieg. De soort is alleen bekend uit Zuid-Limburg, waar zij in 1966 voor het laatst gevan-

Figuur 7

Myolepta vara vrouwtje. Leuk-Pfynwald (Zwitserland), 23.IV.1998 (leg. Merz & Botta, col. B. van Aartsen). Foto M. Reemer.

Figure 7

Myolepta vara female. Leuk-Pfynwald (Switzerland), 23.IV.1998 (leg. Merz & Botta, col. B. van Aartsen). Photo M. Reemer.

gen werd. Op 9 mei 1998 werden twee vrouwtjes verzameld in het Elzetterbos bij Vijlen (BA, LL, col. WVS & ZMAN).

Olbiosyrphus laetus (Fabricius, 1794)

Deze soort werd voor het eerst in Nederland verzameld op 6 juni 1999 in Zwartbroek (Midden-Limburg) (BVA) (Smit & Van Aartsen 2000).

Paragus majoranae Rondani, 1857

Deze zeldzame *Paragus* is op 23 en 29 juni 1999 gevangen op de Sint-Pietersberg (BVA) en op 3 juni 2000 bij Arcen in Limburg (MVZ). Het is een soort die in de Ardennen en de Eifel vrij gewoon is en daar op zonnige plekken in of nabij bossen voorkomt. Ook de waarnemingen van de Meinweg komen van dergelijke plaatsen. Hier werd de soort voornamelijk gevonden door slepen door de vegetatie (WR).

Paragus quadrifasciatus Meigen, 1822

In augustus 1997 werd *Paragus quadrifasciatus* voor het eerst in Nederland gevangen in de ENCI-

groeve bij Maastricht (NJN 1998, BW). Op dezelfde vindplaats werden meer exemplaren verzameld op 1 juni 1998, 14 juli 1998 en 23 juni 1999 (BVA). Het is onduidelijk of het hier gaat om een populatie of om toevallige binnenvliegers. *Paragus quadrifasciatus* heeft een mediterrane verspreiding, maar heeft zich blijkbaar uit kunnen breiden naar het noorden.

Platycheirus discimanus Loew, 1871

Platycheirus discimanus is een kleine, onopvallende zweefvlieg die in april en begin mei op wilgenkattjes te vinden is. Dit verklaart waarschijnlijk ten dele de weinige waarnemingen. De soort is alleen bekend van enkele vindplaatsen op de Utrechtse heuvelrug, de Veluwe, in Noord-Brabant en Limburg. Op 3 april 1999 werden acht exemplaren verzameld bij Beek in Gelderland (Pennards 1999) en op 7 april 1999 vlogen er enkele exemplaren in de Doort (Limburg) (WR). Op 23 april 1999 werd de soort gevonden bij Elspeet (BVA).

Pocota personata (Harris, 1780)

Een mannetje van deze zeldzame, hommelmachtige zweefvlieg werd verzameld in de Blauwe Bergen bij Wageningen op 4 mei 1998 (GP).

Scaeva dignota (Rondani, 1857)

Tot voor kort waren twee soorten van het genus *Scaeva* uit Nederland bekend; *S. pyrastris* (Linnaeus, 1758) en *S. selenitica* (Meigen, 1822). In 1992 werd *S. dignota* op twee plaatsen gevonden als nieuw voor de Nederlandse fauna (Lucas 1992). Tijdens collectiewerk in het kader van het zweefvliegenproject werd een exemplaar van een derde vindplaats ontdekt tussen materiaal van *S. pyrastris*. Dit mannetje was op 25 juli 1992 verzameld in Spankeren (Gelderland) (JGDR). *Scaeva dignota* is een zuidelijke soort in Europa, die blijkbaar in warme zomers als trekker in Nederland kan opduiken. Determinatie is mogelijk met de tabel in Reemer (2000).

AB	Aat Barendregt
AVE	André van Eck
BA	Bart Achterkamp
BB	Ben Brugge
BVA	Bob van Aartsen
BVT	Bart van Tooren
BW	Bastiaan Wakkie
FR	Frank Raemakers
GK	Guido Keijl
GP	Gerard Pennards
IR	Ivo Raemakers
JF	Jan Fossen
JGDR	J.G. de Rond
JS	Jan Smit
JTS	John Smit
JVDL	Jaap van der Linden
KD	Klaas-Douwe Dijkstra
KG	Kees Goudsmits
LL	Liane Lankreijer
MR	Menno Reemer
MVV	Mark van Veen
MVZ	Menno van Zuilen
PP	Paul Pals
RK	Roy Kleukers
RMNH	Nationaal Natuurhistorisch Museum
VK	Vincent Kalkman
WR	Willem Renema
WVS	Wouter van Steenis
ZMAN	Zoölogisch Museum Amsterdam

Tabel 1
Afkortingen van waarnemers en collecties.
Table 1
Abbreviations of collectors and collections.

Sphegina clunipes (Fallén, 1816)

Sphegina clunipes werd voor het eerst in het westen van Nederland gevangen op 25 april 1999 in Oegstgeest (WR). Daarna werd een vrouwtje verzameld op 8 mei 1999 in een beschaduwde wegkantje in loofbos bij de Pan van Persijn (Katwijk a/d Rijn) (KD). In juni 1999 werd een vrouwtje gevangen op de Middelplaten bij Wolphaartsdijk in Zuid-Beveland (WVS). Het is

een soort van bronbossen, dus het lijkt waarschijnlijk dat het om zwerfende dieren gaat.

Sphegina elegans Schummel, 1843

Sphegina elegans komt voornamelijk in de oostelijke landshelpt voor. Halverwege de negentiger jaren (nog niet verwerkt in de Voorlopige atlas) dook de soort plotseling op in Zwolle en Amsterdam, om hier even snel weer te verdwijnen. Ook in juni 1999 werd de soort op een vreemde plaats aangetroffen: in het noorden van Drenthe nabij Groningen (WVS). Het lijkt erop dat zowel *S. clunipes* als *S. elegans* zo nu en dan zwerfneigingen vertonen.

Temnostoma bombylans (Fabricius, 1805)

Deze soort heeft zich gevestigd op verschillende plaatsen waar zij voordien ontbrak. Het gaat hierbij om goed onderzochte gebieden, waar deze opvallende soort niet over het hoofd gezien kan zijn. Voorbeelden hiervan zijn enkele vindplaatsen in de duinstreek (MR, WR), Zeeuws-Vlaanderen (MR, WVS) en Gelderland (JTS).

Trichopsomyia joratensis Goeldlin, 1997

= *T. carbonaria* (Meigen, 1822) sensu Van der Goot (1981) en Verlinden (1991)
Van *Trichopsomyia joratensis* zijn slechts enkele exemplaren uit Nederland bekend (vrijwel allemaal vrouwtjes). Op 17 mei 1998 werd een vrouwtje verzameld in Clinge in Zeeuws-Vlaanderen (AB, JVDL, WVS) en op 19 juni 1999 een vrouwtje in het Vijlenerbos in Zuid-Limburg (JTS). Tot nu toe zijn alle Nederlandse vangsten uit mei en juni.

Discussie

Nog nooit werd er in Nederland zo intensief aan zweefvliegenonderzoek gedaan als tijdens tijdens het Zweefvliegenproject. Het is daarom vanzelfsprekend dat het aantal waarnemingen per soort groter wordt. Toch vertonen verschillende soorten een toename, die niet alleen met het hogere

aantal waarnemingen te verklaren is. Afgezien van soorten die 'invasies' vertoond hebben, zoals *Helophilus affinis* en *Scaeva dignota*, zijn er ook soorten die zich uitbreiden en zich vervolgens lijken te handhaven. We speculeren hier kort over mogelijke oorzaken.

Een groot deel van de soorten die zich in de negentiger jaren hebben uitgebreid leeft als larve in houtmoolm. Wat betreft de in dit artikel genoemde soorten geldt dit in ieder geval voor *Myolepta luteola*, de *Callicera*-soorten, *Brachypalpus laphriformis*, *Temnostoma bombylans*, *Criorhina floccosa* en *C. ranunculi*. Deze soorten zijn niet alleen vaker gevangen, maar ook aangetroffen in goed onderzochte streken waar ze niet eerder zijn gevonden, zoals de duinen. Het is mogelijk dat deze soorten profiteren van de veranderingen die zich in het bosbeheer hebben voorgedaan. Dood hout wordt veelal niet meer opgeruimd en natuurlijke processen krijgen weer een kans. Ook de schijnbare vooruitgang van soorten uit het genus *Brachyopa* zou hiermee te maken kunnen hebben (zie Barendregt 1992). Enkele andere toegenomen soorten hebben een zuidelijke verspreiding, en hun areaal is mogelijk uitgebreid als gevolg van de opeenvolging van verschillende warme zomers. Voorbeelden hiervan zijn *Epistrophe diaphana* en *Paragus quadrifasciatus*. Overigens hebben ook sommige van de bovengenoemde met houtmoolm geassocieerde soorten een zuidelijke verspreiding.

Voor enkele soorten gelden waarschijnlijk andere oorzaken. Zo is het onduidelijk waarom *Cheilosia illustrata* zich zo heeft uitgebreid. De soort heeft in Europa geen zuidelijke verspreiding en het voedsel van de larven is altijd in het hele land beschikbaar geweest. Er is ook nog geen verklaring gevonden voor de uitbreiding van *Cheilosia caerulescens*.

Om een betrouwbare inschatting te maken van trends die soorten vertonen, is een kritische bewerking van de gegevens nodig. Dit zal gebeuren in de verspreidingsatlas die over enkele jaren uitkomt. Tot die tijd zullen er nog veel gegevens verzameld moeten worden.

Literatuur

- Aartsen, B. van 1993. Nieuwe en zeldzame zweefvliegen voor de Nederlandse fauna (Diptera: Syrphidae). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 5: 5-8.
- Barendregt, A. 1992. Het genus *Brachyopa* in Nederland II. – De Vliegenmepper 2: 3-9.
- Brantjes, N.B.M. & R. Neef 1984. *Helophilus affinis* Wahlberg in Nederland (Diptera, Syrphidae). – Entomologische Berichten, Amsterdam 44: 5-6.
- Delfos, J. & P. van Helsdingen 2000. *Merodon batumicus*, een zweefvlieg nieuw voor de Nederlandse fauna (Diptera: Syrphidae). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 11: 147-148.
- Doczkal, D. 1998. *Leucozona lucorum* (Linnaeus) – a species complex? (Diptera, Syrphidae). – Volucella 3(1/2): 27-49.
- Goot, V.S. van der 1981. De zweefvliegen van Noordwest-Europa en Europees Rusland, in het bijzonder van de Benelux. – Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Hoogwoud.
- Hurkmans, W.E.G. & L.J.W. de Goffau 1995. Het geslacht *Merodon* in Nederland: phytosanitaire, ethologische en systematische aspecten (Diptera: Syrphidae). – Entomologische Berichten, Amsterdam 55: 21-29.
- Lucas, J.A.W. 1992. Een nieuwe zweefvliegsoort voor Nederland: *Scaeva dignota* (Rondani, 1857). – De Vliegenmepper 2: 1-2.
- NJN 1998. Voorlopige atlas van de Nederlandse zweefvliegen (Syrphidae). – European Invertebrate Survey – Nederland & Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, Leiden.
- Pennards, G. 1999. Interessante vangsten van zweefvliegen uit de afgelopen jaren. – De Vliegenmepper 8(1): 1-3.
- Pennards, G. 2000. Interessante vangsten van zweefvliegen in 1999. – Zweefvliegennieuwsbrief 4(2): 6-9.
- Raemakers, F. 2000. Een nieuwe vindplaats van de zweefvlieg *Microdon devius* in Midden-Limburg (Diptera: Syrphidae). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 11: 149-150.
- Reemer, M. 1999a. Faunistiek en ecologie van het zweefvliegengenus *Epistrophe* in Nederland (Diptera: Syrphidae). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 8: 33-65.

- Reemer, M. 1999b. *Cheilosia caerulescens* in Nederland in 1998 (Diptera: Syrphidae). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 8: 93-94.
- Reemer, M. 2000. Een derde vindplaats van *Scaeva dignota*: een soort om op te letten. – Zweefvliegennieuwsbrief 4(2): 16-17.
- Reemer, M. & B. van Aartsen 2000. *Ceriana vespiformis*, een nieuwe zweefvlieg voor de Nederlandse fauna (Diptera: Syrphidae). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 11: 133-135.
- Rotheray, G.E. 1993. Colour guide to hoverfly larvae (Diptera, Syrphidae). – Dipterists Digest 9: 1-156.
- Rotheray, G.E. 1999. The early stages of *Cheilosia illustrata* (Harris) (Diptera, Syrphidae). – Dipterists Digest 6: 107-111.
- Smit, J.T. 2000. *Anasimyia lunulata* (Meigen, 1822) nog steeds inheems! – Zweefvliegennieuwsbrief 4(2): 15.
- Smit, J.T. & B. van Aartsen 2000. *Olbiosyrphus laetus*, een nieuwe zweefvlieg voor de Nederlandse fauna (Diptera: Syrphidae). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 12.
- Steenis, W. van 1999. *Helophilus affinis* in Nederland. – Zweefvliegennieuwsbrief 3(3): 4-5.
- Steenis, W. van & T. Zeegers 1999. Een tweede soort *Leucozona*. – Zweefvliegennieuwsbrief 3(2): 8.
- Torp, E. 1994. Danmarks Svirrefluer (Diptera: Syrphidae). – Apollo Books, Stenstrup.
- Verlinden 1991. Zweefvliegen (Syrphidae) – Fauna van België. – Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel.
- Verlinden 1995. Additional records of *Cheilosia orthotricha* Vujic & Claußen, 1994 (Diptera, Syrphidae) from Belgium and the Alps. – Bulletin et Annales de la Société Royale Belgique d'Entomologie 131(2): 227-228.
- Vujic, A. & C. Claußen 1994. *Cheilosia orthotricha*, spec. nov., eine weitere Art aus der Verwandtschaft von *Cheilosia canicularis* aus Mitteleuropa. (Insecta, Diptera, Syrphidae). – Spixiana 17: 261-267.
- Zeegers, T. 2000. Determinatie van *Cheilosia*'s in de *bergenstammi*-groep. – Zweefvliegennieuwsbrief 4(1): 11-16.

SUMMARY

Interesting new records of hoverflies in The Netherlands (Diptera: Syrphidae)

The preliminary distribution atlas of the Dutch hoverflies (NJN 1998) marked the start of the Syrphidae recording scheme (1998-2002). This publication has proven to be a major stimulus for the study of this interesting group of flies. Many interesting new data from field and collection work have become known since 1998. In this paper a selection of published and unpublished records is summarized. At the end of the project all available knowledge on Dutch hoverflies will be compiled in the Dutch Syrphidae atlas.

M. Reemer
EIS-Nederland
postbus 9517
2300 RA Leiden
reemer@naturalis.nnm.nl

B. van Aartsen
Travertin 34
8084 EH 't Harde

W. Renema
Naturalis
postbus 9517
2300 RA Leiden
e-mail: renema@naturalis.nnm.nl

J.T. Smit
EIS-Nederland
Postbus 9517
2300 RA Leiden
e-mail: smitj@naturalis.nnm.nl

W. van Steenis
Androsdreef 52
3562 XB Utrecht
e-mail: w.vansteen@natuurmonumenten.nl

AANWIJZINGEN VOOR AUTEURS

De Nederlandse Faunistische Mededelingen publiceert artikelen en korte mededelingen over ongewervelde dieren in Nederland. Het tijdschrift is het publicatiemedium voor de werkgroepleden van EIS-Nederland en andere onderzoekers, met als doel het leveren van een bijdrage aan de kennis van de Nederlandse biodiversiteit.

De volgende onderwerpen komen in aanmerking voor opname: faunistiek en ecologie van een soort of soortgroep, naamlijsten, korte monografieën, determinatietabellen etc. Naast korte stukken kunnen ook grotere artikelen (eventueel als extra nummer) worden gepubliceerd. Ook kan een geografische ingang gekozen worden (bespreking van de fauna van een gebied), mits de gegevens in een landelijke context worden geplaatst. De voorkeur gaat uit naar rijk geïllustreerde artikelen waarin verschillende aspecten naar voren komen: bijvoorbeeld verspreiding, biologie, ecologie en/of bescherming. Het gepresenteerde moet nieuwe gegevens bevatten, of op een nieuwe manier gebundeld zijn. In de rubriek 'Waarnemingen en Mededelingen' is ook plaats voor overzichten van elders gepubliceerde gegevens.

Manuscripten worden zowel digitaal als uitgeprint (met alle illustraties en tabellen) aangeleverd. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de meest gebruikte tekstverwerkers (WORD, Wordperfect) onder Windows of Macintosh. De teksten dienen vrijwel zonder opmaak aangeleverd te worden. Gebruik één lettertype in één lettergrootte; laat de tekst links uitlijnen, zonder afbreken, inspringen, centreren, etc.; gebruik zeker geen automatisch genummerde lijsten, noten e.d. Alleen wetenschappelijke soort- en genusnamen dienen gecursiveerd te worden. Speciale tekens voor mannetjes en vrouwtjes dienen weergegeven te worden als respectievelijk \$ en #.

Diagrammen, tabellen en digitale figuren worden in aparte documenten geplaatst te worden.

Tabellen dienen zonder opmaak aangeleverd te worden, de kolommen slechts gescheiden door één tab (zeker geen spaties gebruiken!). Illustraties

kunnen als origineel worden aangeleverd of digitaal. Digitale bestanden bij voorkeur in TIFF formaat met een hoge resolutie, evt. Adobe Illustrator, EPS, Corell of andere (ongecomprimeerd).

Voor de opbouw van artikelen zie een recent nummer (vanaf nummer 8). De artikelen zijn gesteld in het Nederlands (nieuwe spelling), bij een duidelijke internationale context in het Engels. Elk artikel wordt vooraf gegaan door een leader waarin de inhoud kort wordt samengevat. De leader wordt in samenspraak met de redactie samengesteld. Ieder artikel dient voorzien te worden van een Engelstalige samenvatting. Bijschriften van figuren en tabellen worden in het Nederlands en Engels gesteld.

Soortnamen van ongewervelde dieren dienen tenminste éénmaal volledig met auteur en jaartal weergegeven te worden. Bij hogere planten wordt de spelling uit de meest recente versie van de Heukel's Flora van Nederland (Van der Meijden) gevolgd en kan de auteursnaam worden weggelaten. Bij andere soortgroepen (zoals gewervelde dieren, mossen, korstmossen) kan de auteursnaam weggelaten worden, als verwezen wordt naar een toegankelijk standaardwerk. Nederlandse namen beginnen met een kleine letter (zie verder de richtlijnen van het NIBI, Bionieuws 1997 (20): 16.

Referenties zijn conform de volgende voorbeelden opgebouwd. Let op het ontbreken van de komma tussen auteur en jaartal en de volledig uitgeschreven naam van het tijdschrift.

Stuivenberg, F. van 1997. Tabel en verspreidingsatlas van de Nederlandse Steninae (Coleoptera: Staphylinidae). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 6: 1-60. [*artikel in tijdschrift*]

Ragge, D.R. 1965. Grasshoppers, crickets and cockroaches of the British Isles. – Warne, Londen. [*boek*]

Blackith, R.E. 1987. Primitive Orthoptera and primitive plants. – In: Baccetti, B.M. (red.), Evolutionary biology of orthopteroid insects. Ellis Horwood Limited, Chichester: 124-126. [*hoofdstuk in boek*]

